

Nuorten elinolojen raportti 2021

Kouvolan etsivän nuorisotyön havaintoja

Kouvolan etsivä nuorisotyö

Mia Haukkavuori

Emma Hovi

Annu Kontkanen

Sanni Laurila

Petteri Nevalainen

Sonja Lindroos

Hanna-Riikka Sepponen

Sisällysluettelo

1	Nuorten elinolot Kouvolassa 2021.....	1
2	Etsivästä nuorisotyöstä	1
3	Terveys ja päihteet.....	2
4	Sosiaaliset suhteet.....	3
4.1	Ryhmätoiminta ja tekeminen.....	3
4.2	Yksinäisyyden kokemus.....	4
5	Asuminen.....	4
6	Kouluttautuminen ja työelämä	5
6.1	Opiskelu.....	5
6.2	Työelämä.....	7
7	Arjen kokemuksia ja näkemyksiä palveluista.....	7
7.1	Koronapandemia ja asiointipalvelut.....	7
7.2	Muita arjen havaintoja.....	8
8	Käytännön kokemuksia – tapausesimerkkejä.....	9
8.1	Toivottomuudesta toiveikkuteen.....	9
8.2	Asiat järjestyvät kyllä.....	10

1 Nuorten elinolot Kouvolassa 2021

Kouvolassa 15–28-vuotiaita on 10 854 henkilöä. Arvio koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevista 15–28-vuotiaista on 731–1218 henkilöä. (Nuorisotilastot.fi, 2021.)

Raportissa nuorista puhuttaessa tarkoitetaan tässä tapauksessa Kouvolan etsivän nuorisotyön asiakkaina olevia 16–29-vuotiaita kouvolaalaisia nuoria. Asiakasohjauksia ja yhteydenottoja etsivään nuorisotyöhön Kouvolassa vuonna 2021 tuli 418. Näistä asiakkuudessa oli 219 nuorta. Vuonna 2021 asiakasohjausten ja asiakkuuksien sukupuolijakaumassa oli aiempia vuosia enemmän eroa tyttöjen ja poikien määrässä. Poikia asiakkuudessa oli 59 prosenttia nuorista ja tyttöjä 41 prosenttia nuorista. Eroavaisuudessa on kuitenkin otettava huomioon, että myös muunsukupuoliset tilastoituvat vielä toistaiseksi tilastojärjestelmässä miespuolisiksi. Etsivän nuorisotyön asiakkaista suurin osa oli 16–25 –vuotiaita nuoria.

Elinoloraportti on työstetty Kouvolan etsivässä nuorisotyössä vuodesta 2018 alkaen vuosittain. Tässä versiossa tiettyjä perustietoja on jätetty tarkoituksella mainitsematta, sekä toistamatta ilmiöitä, jotka ovat pysyneet samanlaisina edellisistä vuosista. Aiempien vuosien elinoloraportit löytyvät pdf-tiedostoina nuortenkouvola-nettisivustolta: [vuoden 2018 elinoloraportti](#), [vuoden 2019 elinoloraportti](#), sekä [vuoden 2020 elinoloraportti](#).

Raportti on koostettu vuoden 2021 aikana nuorten parissa työskennellessä nousseista havainnoista. Tekstin ovat tuottaneet Kouvolan nuorisopalveluiden etsivät nuorisotyöntekijät.

2 Etsivästä nuorisotyöstä

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Nuorisolaki, 3 luku, 10§)

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tehtävä on täydentää olemassa olevia palveluja, ei korvata niitä. Etsivä nuorisotyö työskentelee ennaltaehkäisevällä otteella sellaisten nuorten parissa, joilla on usein tarvetta myös korjaaville palveluille. Vaikka työskentely on välillä hyvinkin intensiivistä ja liikkuu nuorisotyön ja sosiaaliohjauksen rajapinnalla, toimii etsivä nuorisotyöntekijä aina nuorisotyön eetoksen ja nuorisotyötä ohjaavien lakien kautta. (Intory.fi.)

“Sen meidän tapaamisen jälkeen tuntui pitkästä aikaa siltä, että näistä asioista voi selvitä.”

Etsivä nuorisotyö on nuorelle maksutonta, vapaaehtoista, ja luottamuksellista. Työskentely on nuorilähtöistä. Etsivä nuorisotyöntekijä tukee nuorta hakeutumaan niihin palveluihin, jotka nuori itse kokee tarpeelliseksi. Yhteisen dialogin kautta etsitään työskentelylle sellaisia tavoitteita, joihin nuori on valmis sitoutumaan. Tarkoituksena on vahvistaa nuoren omaa toimijuutta ja vastuun tunnetta omasta elämästä. (Vilen, 2018.)

Etsivään nuorisotyöhön voi ottaa yhteyttä nuori itse, hänen läheisensä tai nuoren kanssa toimiva ammattilainen. Nuorisolain perusteella oppilaitoksilla, puolustusvoimilla ja siviilipalvelukeskuksella on velvollisuus ilmoittaa opinnot tai palveluksen keskeyttäneet alle 29-vuotiaat etsivään nuorisotyöhön.

Usein nuoret ovat kuulleet kavereiltaan näiden saaneen apua etsivästä nuorisotyöstä. Etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olleet ovat kertoneet, että etsivässä työssä ei tuomita.

“Älyttömän paljon kiitoksia, oot aina vastannut ja et oo kääntänyt selkää mulle vaikeina aikoina. Oon aina päässyt eteenpäin.”

Yksittäisten nuorten ja nuorten ryhmien tukemisen lisäksi etsivällä nuorisotyöllä on myös muu yhteiskunnallinen tehtävä – tuoda palveluiden ulkopuolella olevien nuorten ääni kuuluviin, tehdä näkyväksi palveluvajeita ja niitä yhteiskunnan tukiverkon rakoja, joista nuoret voivat pudota. Etsivä nuorisotyö tuottaa tietoa nuorten elinoloista ja ajankohtaisista ilmiöistä, sillä työtä tehdään siellä, missä nuoret ovat, sellaisten nuorten kanssa, jotka tuntevat usein ammattilaisia paremmin palvelujärjestelmän heikot kohdat. (Vilen 2018, 22.)

“Tuli hyvä mieli ja maailma kirkastu (etsivän tapaamisesta).”

Etsivällä nuorisotyöllä on vahva yhteiskunnallinen näkökulma. Tavoitteena on toimia nuoren ja yhteiskunnan välisenä siltana, ja toisinaan tulkkina, erilaisissa palveluissa asioidessa. Lisäksi etsivä nuorisotyö pyrkii nostamaan nuorten kokemuksia ja näkemyksiä mukaan päätöksentekoon ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kouvolassa yksi väline nuorten äänen kuuluville tuomiseen ovat elinoloraportit.

3 Terveys ja päihteet

Etsivä nuorisotyön nuorilla arjen sujuvuuteen ja elämänhallintaan vaikuttavat usein erityisesti psyykkiseen hyvinvointiin ja päihteisiin liittyvät pulmat. Työskentelyssä ohjaukset mielenterveys- ja päihdepalveluiden (miepä-palvelut) pariin ovatkin usein tarpeellisia. Palveluiden toteutumisessa on hajontaa sen suhteen, kuinka intensiivistä ja nuoren tarpeisiin vastaavaa hoitoa hän saa. Nuorten tarpeiden ollessa hyvin yksilöllisiä, on niihin toki haastavaa toisinaan vastata.

“Mulla on nyt kolmas miepä-hoitaja menossa, enkä ole ehtinyt tavata ketään heistä, ennen kuin on vaihtunut jo työntekijä.”

Nuoret kaipaavat kipeästi pysyvyyttä miepä-hoitoon. Monet kuvaavat esimerkiksi miepä-hoitajan vaihtumisen olevan raskas, huolta ja ahdistusta herättävä prosessi; tuleeko uuden hoitajan kanssa juttuun, oman elämän tarina tulee jälleen kertoa alusta uudelle ihmiselle, kauanko tämä uusikaan hoitaja pysyy. Joillekin hoitajan vaihtuminen tuntuu niin raskaalta, että he pohtivat hoidon lopettamista kokonaan. Jotkut eivät uudelleenohjaudu miepä-palveluiden pariin aiempien pettymysten vuoksi, vaikka tarve hoidolle olisi. Millaisin toimin palvelua tarjoava taho voisi turvata usein asiakkaan näkökulmasta erittäin tärkeän, pysyvän hoitosuhteen?

Psyykkisten haasteiden ollessa kyseessä, luottamuksellinen kontakti tuttuun hoitajaan tuntuu olevan hoidon kannalta ainakin etsivän nuorisotyön nuorille hyvin oleellinen. Usein mielen hyvinvointiin liittyvät haasteet ovat myös nuoren elämän kokonaisuuden kannalta keskeisimpiä hänen tilanteensa edistymiseksi. Esimerkiksi pärjääminen koulutuksessa tai työssä riippuu mielenterveyden riittävän tasapainon löytämisestä, ja tämän tasapainon löytämiseksi kaivataan hoidollista kontaktia.

Palveluiden rakenteet jo itsessään aiheuttavat asiakkaan näkökulmasta työntekijän vaihtumista, ja tätä kautta pompottelun tuntua hoitoon. Nuori voi aloittaa miepä-hoidon asiakaspolun esimerkiksi puhelimitse tapahtuvan asiakasohjauksen, Ohjaamon miepä-hoitajan päivystyksen, kouluterveydenhuollon tai muun ensiohjaavan tahon kautta. Tästä tahosta nuoren miepä-tuki jatkuu usein perustason terveydenhuollossa, terveyskeskuksen miepä-hoitajan tapaamisilla.

Terveyskeskuksen miepä-hoitajan kontaktissa voidaan kartoituksen perusteella päätyä siihen, että asiakkaalla on tarve erikoissairaanhoidon miepä-palveluille, jolloin asiakkuus lääkärin läheteellä siirretään erikoissairaanhoidon puolelle. On myös mahdollista, että lähetteen vastaanottava lääkäri kokee perustason palveluiden vastaavan riittävällä tavalla asiakkaan tarpeisiin, ja hylkäävän

lähetteen. Jos lähete menee läpi, alkaa hoito erikoissairaanhoidon miepä-hoitajan kanssa. Miten palvelupolkuja voitaisiin lyhentää ja selkeyttää, vähentää asiakkaan kokemusta pompottelusta?

Vuoden 2021 aikana terveystalvet vaikuttivat paikoin hyvin ruuhkautuneilta, erityisesti puhelimitse tapahtuva ajanvaraus- ja asiakasohjaus sekä erityissairaanhoidon miepä-palvelut. Osa asiakkaista on joutunut jonottamaan pitkiä aikoja ja mahdollisesti useana päivänä, ennen kuin on päässyt läpi vastaanottopalveluiden ajanvaraukseen. Takaisinsoitto-palvelu on sinällään toimiva ratkaisu jonotuspulmaan, mutta ajoittain palvelut ovat olleet niin ruuhkautuneita, että takaisinsoitto on toteutunut joko viiveellä vasta seuraavina päivinä, tai jäänyt toteutumatta lainkaan. Hyvis-verkkopalvelun palveluiden laajentaminen on osaltaan helpottanut esimerkiksi koronarokotukseen liittyvien asioiden ja aikojen peruutusten hoitamista. Lääkärien vastaanottopalveluiden varaaminen kuitenkin on toistaiseksi ollut mahdollista vain puhelimitse.

Miepä-palveluiden erikoissairaanhoidon puolella hoitajat pystyvät varaamaan asiakkaan puolesta ajan poliklinikan lääkäriille. Terveystalvet miepä-hoitajien kautta tämä ei ole mahdollista, vaan asiakkaan tulee varata aika lääkäriille itse, tai esimerkiksi yhdessä etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Osalle ajan varaaminen puhelimitse on todella hankalaa ahdistuksen, tai aloitekyvyn haasteiden vuoksi. Nuoren tilanteen edistymistä helpottaisi ja jouduttaisi, jos ajan lääkäriille voisi varata hoitajan tapaamisella jo suoraan hoitajan kanssa, tai hänen kauttansa. Tässä on kuitenkin ollut vaihtelevia toimintatapoja.

Lääkäreillä on suuri valta ja vastuu asiakkaiden tilanteista, monestakin eri näkökulmasta. Esimerkiksi koulutuksen keskeytyessä nuoren terveydellisen tilanteen vuoksi, on lääkärin päätös sairauslomajakson kirjoittamisesta jo nuoren toimeentulon kannalta oleellinen. Lääkäri toimii toisinaan myös ikään kuin porttina nuoren palveluiden saamiselle. Nuorilla on esimerkiksi ollut tilanteita, joissa nuoren lisäksi muut häntä kohtaavat tahot pitävät neuropsykiatrisia tutkimuksia nuoren tilanteen kannalta merkityksellisinä, mahdollisesti jopa ratkaisevina, mutta lääkäri ei ole kirjoittanut näihin tutkimuksiin lähetettä. Pohdimme, onko taustalla ajatus, ettei aikuiselle nepsy-diagnoosi olisi yhtä lailla tarpeellinen, kuin lapselle tai alaikäiselle nuorelle.

4 Sosiaaliset suhteet

4.1 Ryhmätoiminta ja tekeminen

Vuoden 2021 aikana erilaiset kohtaamistoiminnat ovat toteutuneet vaihtelevasti etänä, hybridinä ja kasvotusten. Nuoret kaipasivat korona-ajan takia entistä enemmän tapaamispaikkoja, joissa toisten ihmisten kanssa voi viettää aikaa eritoten kasvotusten. Erilaisia ryhmätoimintoja onkin ollut kiitettävästi Kouvolan alueella. Toivetta ryhmätoiminnasta nousee myös nuorilla jatkuvasti esiin, mutta osallistujien saaminen toimintaan on ollut haastavaa. Nuorten ohjautumisen haasteina voivat olla sosiaalisiiin tilanteisiin liittyvä jännitys ja ahdistus, tai tiedon saaminen erilaisista toiminnoista. Myöskään toiveita halutusta ryhmätoiminnasta ei osattu aina esittää, tai olemassa olevaa toimintaa ei koettu itselleen sopivaksi tai itseään kiinnostavaksi.

Kuitenkin Kouvolan etsivän nuorisotyön K18-iltojen taas käynnistyessä joukko nuoria ja nuoria aikuisia alkoi käydä nuorisoiiloissa viettämässä aikaa ja kohtaamassa toisiaan. Kouvolassa etsivä nuorisotyö on järjestänyt nuorille aikuisille suunnattuja vapaan oleskelun iltoja jo ennen koronapandemiaa. Tekemisen kautta nuorien on helpompi mennä toimintaan mukaan, ja sosiaalisessa kanssakäymisessä on luontevampaa olla tekemisen äärellä. Tällöin on matalampi kynnyks tulla avoimeen ja säännöllisesti järjestettävään toimintaan mukaan, verrattuna suljettuihin ryhmiin.

Haja-asutusalueilla elävien nuorten on haastavampaa osallistua matalan kynnyksen harrastustoimintoihin, sillä monet aktiviteetit toteutuvat keskusta- tai taajama-alueilla. Julkiset yhteydet voivat olla aikatauluiltaan haastavat, tai kulkeminen koetaan vaivalloiseksi. Osa nuorista ei ole halukkaita panostamaan bussikorttiin omakustanteisesti, vaan kokee, että sosiaalityön tulisi tukea julkisilla liikkumista. Jos tätä tukea ei olekaan mahdollista saada, rajataan mieluummin omaa liikkumista, kuin sijoitetaan omia varoja bussikorttiin.

4.2 Yksinäisyyden kokemus

Vuonna 2021 monet nuoret kokivat yksinäisyyttä ja yksinäisyyden tunnetta, mitä myös mahdollisesti korona-ajan eristäytyneisyys toi mukanaan. Myös nuoret, jotka olivat paljon muiden ihmisten parissa, saattoivat kokea ulkopuolisuutta ja kohtaamattomuutta. Etsivien kanssa käydyissä keskusteluissa tuli esille, ettei nuorilla saattanut olla ystäviä tai ihmisiä, joille voisivat puhua omista asioistaan. Nuoret myös kertoivat, että vaikka kavereita olisikin, niin kuitenkin aina kavereiden kanssa ei pystytty puhumaan omista asioista.

”Mulla ei oo yhtään ystävää. Ei mun siskollakaan ole.”

Usein nuorten sukulaisilla ei myöskään ollut nuorten kertoman mukaan elämässään sosiaalisia suhteita tai verkostoja, ja perheen sekä suvun sisäisestikin saatettiin tuntea yksinäisyyttä. Omia sukulaisia ei myöskään haluttu usein kuormittaa oman elämän asioilla. Toisaalta oli myös nuoria, jotka viihtyivät paljon itsekseen, mutta eivät kuitenkaan kokeneet olevansa yksinäisiä.

Yksinäisyys lisääntyi vuonna 2021 erityisesti tytöillä terveyden- ja hyvinvointilaitoksen mukaan. Yli puolet korkeakouluopintoja suorittavista kertoo yksinäisyyden tunteen kasvaneen ja 2021 tehdyssä kouluterveyskyselyssä myös kerrottiin, että myös korkeakouluopinnoista alemmilla asteella kokemus yksinäisyydestä oli lisääntynyt huomattavasti aiempaan kouluterveyskyselyyn verraten (THL 2021). Yksinäisyyden tunnetta kuitenkin lievensi, jos nuoret kokivat tulleen aidosti kohdatuksi.

5 Asuminen

Kouvolassa on edelleen melko hyvin asuntoja saatavilla, myös maksuhäiriömerkintäisille henkilöille. Asunnon saamista hankaloittavat usein epärealistiset odotukset siitä, millainen asunto on mahdollista saada suhteessa Kelan hyväksymiin asumiskustannuksiin, tai hyvin rajatut kriteerit asunnon sijainnista. Joskus asumiseen liittyvät kriteerit saattavat olla liialliset suhteutettuna taloudelliseen tilanteeseen. Vuonna 2021 Kelan hyväksymät asumismenot toimeentulotuessa yksin asuvalta olivat 450 euroa/kk, joka ei esimerkiksi usein yllä monien nuorten toivomaan vuokrataksion hankkimiseen. Mitä avoimempi on erilaisille asuinalueille, sitä varmemmin asunto Kouvolan alueelta löytyy. Haastava tilanne on myös heillä, joilla on vuokravelkaa. Joskus kuitenkin tietyt edulliset asuinalueet rajautuvat pois, koska niissä saatetaan kokea turvattomuutta tai alueista on huonoja kokemuksia ja muistoja.

Asunnon löytämisen vaikeus voi tulla eteen myös nuoren halutessa vaihtaa asuinpaikkakuntaa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulta asunnon löytäminen vaatii aivan toisenlaista vaivaa, kuin Kouvolan sisällä asunnon etsiminen. Kelan vuokravakuuden saadakseen on paikkakunnan vaihtamiselle oltava riittävät kriteerit, kuten koulutuksen ja työn aloittaminen toisella paikkakunnalla (Kela).

Yhdessä asuminen ja sen vaikutukset Kelan tukiin voivat tuottaa nuorille odottamattomiakin vaikeuksia. Kelan näkökulmasta yhdessä asuvat avopuolisot ovat velvollisia elättämään toisiaan, ja heidän tukiasioitaan tarkastellaan yhdessä muodostetun ruokakunnan kautta. Tällöin yhdessä asujille

muodostuu ikävä kannustinloukku: esimerkiksi toisen osapuolen lyhytaikainen työllistyminen voi sotkea kummankin tukikuvioita merkittäväällä tavalla.

Syntyy tilanne, jossa vaivattomampi ja selkeämpi ratkaisu on vain olla hakematta lyhytaikaista työpaikkaa, sillä tukien ja byrokratian selvittelyyn menee enemmän energiaa, ja vaikutus kuukauden tuloihin on lopulta negatiivinen. Tukien käsittely ruokakuntana johtaa myös usein siihen, että vain toinen asuinkumppaneista hakee esimerkiksi asumistukea, ja vastaa täten vuokranmaksusta. Tällainen yhden ihmisen vastuuttaminen yhdessä asuvien raha-asioista on jopa vaarallista. Etsivän työn nuorilla on ollut tilanteita, joissa vuokran maksusta vastaava henkilö ei olekaan hoitanut raha-asioita, ja saadut tuet ovat salaa menneet päihteisiin. Asiasta tietämätön asuinkumppani on ollut lopulta riskissä jäädä asunnottomaksi tilanteesta, johon hänellä itsellään ei ole ollut suoraa mahdollisuutta vaikuttaa.

Kouvolassa nuorten keskuudessa on ollut paljon ilmiönä myös piiloasunnottomuutta, eli nuori saattaa majaila ystävien tai sukulaisten luona. Kavereiden luona majailussa on ollut kuitenkin riski kadulle joutumisesta ja välillä on saatettu joutua majoittumaan hetkellisesti esimerkiksi laavupaikalla. Hättämajoitusasia on ollut myös keskustelun aiheena eri palveluntuottajien ja asunnottomuusverkoston kesken Kouvolassa. Ensisuoja-pilotti käynnistyi 1.12.2021 alkaen, mutta tässä vaiheessa pilotin vaikutuksia asunnottomuustilanteeseen ei pystytä arvioimaan.

6 Kouluttautuminen ja työelämä

6.1 Opiskelu

Vuosi 2021 oli muutosten aikaa toisen asteen opinnoissa. Oppivelvollisuus laajeni ja toisen asteen opinnoista tuli maksuttomia laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluville nuorille. Hakeutumiselvoitetta koskevat säännökset alkoivat 1.1.2021 ja kokonaisuudessaan oppivelvollisuuslaki tuli voimaan 1.8.2021. Velvoite hakeutua ja jatkaa toisen asteen koulutuksessa vaikutti käytännössä niihin nuoriin, jotka keväällä 2021 olivat perusopetuksen 9. luokalla. Tästä perusopetuksen päättävästä ikäluokasta alkaen oppivelvollisuuden laajentaminen koski kaikkia perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyviä nuoria (Opetushallitus, oppivelvollisuuden laajentaminen).

”Etsivä nuorisotyöntekijä toimii toimitilasta riippumatta nuorisotyön ammattilaisena ja hänellä tulee olla mahdollisuus liikkua joustavasti erilaisissa nuorten ympäristöissä. Etsivä nuorisotyöntekijä ei tee lakisääteisiä suunnitelmia tai viranomaisen lakisääteisiä tehtäviä, esimerkiksi työllistymissuunnitelmia, kuntakokeiluun liittyviä aktivointisuunnitelmia tai lausuntoja eikä valvo oppivelvollisuuden suorittamista. Etsivä nuorisotyöntekijä voi kuitenkin olla mukana tukemassa nuorta suunnitelmia tehtäessä.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö).

Vuonna 2021 työelämän ulkopuolella oleville oppivelvollisuuden piiriin kuulumattomille nuorille oli jonkin verran vaikeampaa löytää koulutuspaikka aiempaan verraten varsinkin ammattikouluihin hakeutuessa. Usealla oppivelvollisuuden piiriin kuulumattomalla nuorella oli aiempia perustutkintoja jäänyt kesken, ja he olivat täten lähtökohtaisesti hakeutumassa pienemmällä hakupistemäärällä opiskelemaan, kuin peruskoulun samana tai edellisenä vuonna suorittaneet. Monet yhteishaussa jopa viittä paikkaa hakeneet eivät päässeet oppilaitoksiin edes haastatteluihin saakka ja opiskelupaikat tuntuivat olevan hyvin vaikeasti saatavilla. Osa nuorista kuitenkin sai koulupaikan lopulta jatkuvan haun kautta.

Joidenkin oppivelvollisuuslain piiriin kuulumattomien nuorten mukaan he putosivat pois koulun kirjoilta ilman, että jatkosuunnitelmia oppilaitoksen kanssa olisi saatu tehtyä. Näitä nuoria ohjautui jonkin verran etsivään nuorisotyöhön varsinkin ammatillisista oppilaitoksista. Nuorten kanssa

keskusteltaessa he itse eivät aina olleet tietoisia siitä, oliko heidät erotettu koulusta vai olivatko he vielä koulun kirjoilla. Jotkut nuoret eivät myöskään olleet tietoisia siitä, mitä seurauksia koulusta eroaminen tuo esimerkiksi etuuksiin ja niiden maksamiseen. Näille nuorille tulivat usein yllätyksenä esimerkiksi tukikuvioiden muutokset ja TE-toimistosta tulleet moitittavan menettelyn lausunnot eli karenssilausunnot, jotka saattoivat olla pitkään voimassa lausunnosta riippuen.

Osa nuorista ei ollut siinä määrin koulukuntoisia, että olisivat pystyneet hakeutumaan opiskelemaan oppilaitoksiin mielenterveys- ja päihdeongelmien takia. Joillakin nuorista myös erilaiset arjenhallinnan haasteet vaikeuttivat hakeutumista kouluun, sekä koulussa käyntiä. Osalla nuorista oli ajoittain haastetta opintojen aikataulujen noudattamisessa, sekä päivärytmin ylläpitämisessä.

Opiskeluista riippuen oli vaihtelevuutta siinä, järjestettiinkö opintoja lähi-, hybridi-, vai etäopetuksena. Ahdistusta koettiin varsinkin etäkoulua kohtaan ja etäopiskelu koettiin nuorten keskuudessa väsyttäväksi ja rankaksi. Nuoret olivat valmiita mieluummin lopettamaan koulunkäynnin, kuin jatkamaan opiskelua etäopetuksena.

"Lopetan enemmän koulun, jos pitää palata etänä opiskelemaan. Se on sitten siinä."

Vaikka loppuvuodesta 2021 siirryttiinkin pääosin etäopiskelusta ja hybridimuotoisesta opiskelusta takaisin lähiopetukseen, varsinkin ammattikoulujen osalta, monet nuoret eivät kuitenkaan käyneet koulussa ahdistuksen, käänteisen päivärytmin tai päihteiden käytön vuoksi.

Oppilaitoksista nuorille tarjottiin haasteisiin apua kouluterveyden kautta ja joillekin nuorille oli varattu aikoja kouluterveydenhuollon puolelta, mutta esimerkiksi koulupsykologille varatuille ajoille oli jätetty väliä menemättä. Monet nuoret eivät myöskään saapuneet oppilaitoksen järjestämiin kuulemistilaisuuksiin ja nuori saatettiin todeta eronneeksi koulusta ilman yhteistä keskustelua. Tietynlainen sitoutumattomuus näkyi osalla nuorista vahvasti opiskelussa ja omasta opiskelusta ei otettu kunnolla vastuuta. Joillakin etsivään nuorisotyöhön ohjautuneilla nuorilla perusopiskelutaidot olivat hyvinkin puutteelliset. Näillä nuorilla oli haasteita esimerkiksi tiedonhaussa ja oman opiskelun organisoinnissa.

Nuorilla näyttäytyi myös valikoivuutta opintojen sisällön suhteen, mikä saattoi johtaa opinnoista eroamiseen tai keskeytyksiin. Esimerkkinä nuori, joka halusi opiskella nuoriso-ohjaajan tutkinnon, mutta oli kiinnostunut sisällöllisesti opinnoista vain hyvin rajatusta osa-alueesta. Tämä johti siihen, että nuori keskeytti opintonsa motivaation puutteen vuoksi. Nuori ei kuitenkaan halunnut opiskella mitään muuta alaa ja mietti, miten voisi saada opiskeltua nuoriso-ohjaajan tutkinnon haluamallaan tavalla.

Opintoja ei kuitenkaan ole mahdollista täysin räätälöidä nuoren toiveen mukaisesti, vaan tietyt pakolliset osa-alueet opinnoista tulisi olla käytynä, jotta nuori voisi toimia kyseisessä ammatissa. Myös usean muun nuoren kohdalla oli nähtävissä, että haluttaisiin opiskella vain tietty osio opinnoista ja tehdä alaan liittyvää työtä valikoiden. Monet asiat koettiin koulussa epämukavaksi ja mukavuusalueen ulkopuolelle ei haluttu aina mennä.

Nuorilla on ollut myös koulun kirjoilla ollessaan opiskeluihin liittyen paljon väsymystä ja motivaation puutetta. THL:n vuonna 2021 tekemän kouluterveyskyselyn mukaan nuorilla tyytyväisyys elämää kohtaan oli vähentynyt verraten aikaisemmin tehtyyn kouluterveyskyselyyn vuonna 2019. Ahdistuneisuuden koettiin lisääntyneen sekä tytöillä ja pojilla. Tytöillä ahdistuneisuus oli kasvanut kuitenkin poikia enemmän (THL, tilastoraportti 30/2021).

Monet haja-asutusseudun nuoret myös kertoivat, ettei heillä ollut mahdollisuutta mennä kouluun. Opettajat kertoivat, että koulun puolesta olisi järjestynyt oppilaitokseen liikkumista varten bussikortti, mutta nuoret eivät joko olleet tienneet tästä mahdollisuudesta tai kokivat julkisessa liikenteessä kouluun liikkumisen hankalaksi esimerkiksi ahdistuksen takia.

"En mä edes tiennynt, että ois joku bussikortti. Oisko sellaisen saanut (koulumatkaa varten)?"

Opiskelun määrääjäksi keskeyttävät opiskelijat kokivat tukikuviot vaikeaksi. He eivät saaneet keskeytyksen ajalta opintotukea, mutta heillä ei ollut oikeutta myöskään työttömyysturvaan, sillä TE-palvelut katsovat keskeyttäneet yhä koulun kirjoilla oleviksi ja rinnastettavissa opiskelijoihin. Ainoana vaihtoehtona monella oli hakea perustoimeentulotukea ja harkinnanvaraista toimeentulotukea.

Monella perustoimeentulotuen saamisessa ongelmana kuitenkin oli aiemmin nostettu ja käytetty opintolainaa. Jos opintolainaa on myönnetty, se pitäisi osata jaotella tasaisesti opintokuukausille. Moni nuori kuitenkin käytti opintolainan nopeasti, ja he joutuivat usein odottamaan useita kuukausia, että saisivat oikeuden hakea ja saada perustoimeentuloa Kelasta. Yleensä harkinnanvaraista toimeentulotukea haettaessa pitää olla haettuna myös perustoimeentulotuki ennen myönteisen päätöksen saamista. Tämä aiheutti usein tilanteen, ettei nuorilla ollut mitään tulonlähdettä tullessaan etsivän nuorisotyön asiakkaaksi opintojen keskeytyessä.

Osa nuorista opiskeli kuntoutusrahalla opintotuen sijaan. Jos opiskelu jäi keskeytykselle, myös kuntoutusraha tällöin katkesi ja nuoren piti siirtyä toimeentulotuella. Hankaluutta tuen muuttamiseen aiheuttivat tukien erilaiset kriteeristöt kuten eri etuuksien eri maksupäivät. Tällöin nuorilta saattoi jäädä laskuja tai vuokria maksamatta ja rahaa ei osattu budjetoida kuluvalle kuukaudelle.

6.2 Työelämä

Osalla nuorista on epärealistisia ajatuksia työelämästä, ja nämä ajatukset usein liittyvät palkkaukseen, työn sisältöön ja työn tekemiseen. Työuran ajatellaan alkavan unelmatyöstä ja palkkauksen olevan hyvä, vaikei koulutusta tai muuta kokemusta töistä olisikaan taustalla. Osittain nuorilla on ollut haastetta myös siinä, että omaa osaamista saatetaan arvioida joko ylä- tai alakanttiin.

Työelämän pelisäännöt ovat osalle nuorista vieraita tai niiden noudattaminen on haastavaa. Kuten opiskelussakin, sitoutumisen haasteet näkyivät myös työelämään kiinnittymisessä, sekä aikataulujen tai työpaikalla sovittujen asioiden noudattamisesta. Työhaastattelussa tai töitä kysellessään, nuoret saattoivat kieltäytyä myös työpaikalla tapahtuvista työtehtävistä jo etukäteen ennen kuin työ olisi mahdollisesti alkanut.

Myös nuorten itseohjautuvuudessa oli haasteita harjoittelu- ja työpaikoilla. Nuoret saattoivat kokea, ettei heille ollut annettu työtehtäviä tai selkeitä ohjeita työn tekemiseen. Nuorilla saattoi olla vaikeuksia kysyä tarkennuksia tai pyytää apua työhön.

Nämä huomiot herättivät pohdintaa siitä, että millaiset työn- ja tiedonhakutaidot nuorilla ovat käytössä peruskoulusta tai ammattikoulusta valmistuessaan? Vai kertovatko nämä haasteet mahdollisesti muista taustalla piilevistä ongelmista? Myös samalla tavoin kuin opiskelussa, nuorilla työelämään siirtymiseen vaikuttavat suuresti mielenterveys- ja päihdeongelmat. Osa kuitenkin tekee tietoisesti sen valinnan, että haluaa elää esimerkiksi työttömänä tai toimeentulotuella.

7 Arjen kokemuksia ja näkemyksiä palveluista

7.1 Koronapandemia ja asiointipalvelut

Vuosi 2021 oli edelleen vahvasti koronapandemian värittämää aikaa. Kevään 2021 aikana alkoi etsivän nuorisotyön asiakasnuorissa näkyä väsymys ja henkinen pahoinvointi. Koronaväsymys näyttäytyi nuorilla jopa vahvemmin kuin vuonna 2020, ja väsymys tuntui linkittyvän pitkittyneeseen maailmantilanteen epävarmuuteen, rajoitustoimenpiteisiin ja yleiseen huoli-ilmapiiiriin. Koronan ja

rajoitustoimenpiteiden vaikutukset nuorten psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin olivat kuitenkin yksilölliset. Osa reagoi koronan vaikutuksiin vahvemmin, osalle koronan vaikutukset eivät tuoneet paljoakaan muutosta omaan suhtautumiseen tai arkeen.

Kouvolan etsivä nuorisotyö, saatujen ohjeistusten mukaisesti, pystyi tapaamaan vuonna 2021 nuoria kasvotusten turvallisuusohjeet huomioiden, turvavälejä ja maskia käyttäen. Poikkeusolot ja erilaiset suositukset näkyivät eri palveluilla eri tavoin. Osa palveluista, kuten TE-palvelut, olivat yhteyksissä nuoriin pääasiallisesti etänä.

Eri palveluissa ja viranomaistahoilla puhelinpalvelut olivat hyvin ruuhkaisia. Tästä esimerkkinä puhelu nuoren kanssa. Etsivä nuorisotyöntekijä jonotti puhelinpalvelussa nuoren kanssa tunnin ajan, eikä puhelunpalveluun vastannut kukaan. Kyseiseen puhelinpalveluun nuoren kanssa ei saatu myöskään jätettyä takaisinsoittopyyntöä ja puhelu ei ohjautunut muualle.

Osassa palveluista takaisinsoittopalvelu toimii, mutta on välillä niin ruuhkainen, ettei asiakkaalle soiteta takaisin. Jos asiaa ei voikaan hoitaa ensin jonotetussa palvelussa, usein ohjaaminen ja jonotus siirtyy toiseen numeroon.

Verkkopalveluissa on ollut asioiden hoidossa hyviä ja huonoja kokemuksia. Monen asian hoito onnistuu nykyään verkossa ja esimerkiksi etuuksia pystyy hakemaan palveluiden oma-asioinnin kautta. Verkossa olevien palveluiden etu on ollut, että nuoret ovat pystyneet kirjautumaan järjestelmiin ja palvelut ovat olla saatavilla aikaan sitomatta. Verkkopalveluissa ei kuitenkaan välttämättä pysty avaamaan asioita samalla tavalla kuin kasvotusten tapahtuvassa vuorovaikutuksessa tai puhelimitse. Tästä esimerkkinä ajan varaaminen sähköisesti terveyskeskukseen. Ajanvarauksessa ei saa varattua aikaa suoraan lääkärille ja hoitajan viestikenttään voi kirjoittaa vain pienen määrän tekstiä.

Osalla nuorista ei ole verkkopankkitunnuksia tai toimivaa puhelinta, joten sähköinen asiointi tai puhelinpalveluihin soittaminen ei ole mahdollista. Useassa palvelussa olisi siis yhä tarvetta enemmän myös kasvokkain tapaamiselle ilman ajanvarausta. Monelle sähköisten alustojen käyttäminen ei ole entuudestaan tuttua tai luontevaa, vaikka vuonna 2021 niiden käyttö olikin nuorten piirissä kasvanut koronapandemian myötä. Nuoret toivat yhä esille sitä, kuinka sähköisillä alustoilla asiointi ei pysty korvaamaan kasvokkaisen tapaamisen tuomaa tunnetta kohdatuksi tulemisesta tai asioiden hoitaminen tuntui raskaammalta ilman työntekijän fyysistä läsnäoloa.

7.2 Muita arjen havaintoja

Nuorilla on ollut paljon epärealistisia odotuksia siitä, kuinka yhteiskunnan tulisi tulla heitä vastaan. Monilla nuorilla on ollut ajatuksena, että esimerkiksi Kelan ja sosiaalitoimiston olisi kustannettava heille elämisen lisäksi myös perintään menneet laskut ja kertyneet vuokravelat. Huolena on ollut, että nuoret eivät ole aktiivisia toimijoita elämässään. Mukavuusalue tuntuu olevan monilla kovin kaventunut ja sen ulkopuolelle meneminen koetaan hyvin hankalaksi. Useat nuoret haluaisivat tehdä vain heille kivoja ja kiinnostavia asioita. Monesta asiasta todetaan, että se ei ole se ”oma juttu” johon ei ole motivaatiota, ja sen takia jätetään esimerkiksi hakeutumasta kouluihin, työpaikkoihin, harrastuksiin tai muuhun toimintaan. Sen lisäksi kynnys kokeilla itselle vierasta asiaa voi olla ylittämättömän korkea.

”Tää ei oo mun juttu. Ei oo motii.”

Joidenkin nuorten mielestä ensimmäisen työpaikan pitäisi vastata unelmatyötä ja palkan pitäisi olla hyvä. Joillakin nuorilla on myös odotuksia, että työ olisi räätälöity täysin heille sopivaksi ja työn sisällön saisi itse määritellä. Omat haasteet nuorilla tuovat myös arjenhallintataitojen puuttuminen, mikä vaikeuttaa koulu- ja työelämässä toimimista. Joillekin myös työttömäksi jääminen ja jättäytyminen on tietoinen valinta, samoin kuin osalla on tietoinen valinta toimeentulotuella eläminen.

Voidaan toisaalta pohtia myös sitä, ovatko nykynuoret aiempia sukupolvia yhteiskuntakriittisempiä. Työtä tai opiskelua ei välttämättä nähdä enää itseisarvona tai oman identiteetin kulmakivenä.

Nuoret ovat kokeneet yleisesti hankalana etuuksienmaksupäivien muutokset, jos tukimuoto muuttuu toiseksi. Tästä esimerkkinä tilanne, jossa nuorella on vaihtunut opintoraha sairauspäivärahasi, joilla on eri etuuksina eri maksupäivät. Opintoraha maksetaan opiskelijalle joka kuun 1. päivä tai sitä seuraavana pankkipäivänä, kun taas sairauspäiväraha maksetaan jälkikäteen maksuerissä. Ensimmäinen maksuerä maksetaan 6 arkipäivän ja seuraava 25 päivän jälkeen (Kela). Maksupäivien muutokset ovat sekoittaneet nuoria ja asia on usein herättänyt turhautumista varsinkin niiden etuuksien kohdalla, jotka tulevat maksuun jälkikäteen.

Yleisesti palveluissa nuoria kuormittavat myös asioiden etenemisen hitaus ja pitkälle menevät tapaamisajat. Esimerkiksi mielenterveys- ja päihdehoitajien tapaamisajat saattavat mennä monien kuukausien päähän. Osa nuorista on myös kertonut, ettei ole saanut muodostettua miepä-hoitajaan luottamuksellista suhdetta harvakeen tapahtuvien tapaamisten takia. Työntekijävaihdokset koetaan hoitosuhteita vaikeuttavina asioina, kuten aiempinakin vuosina.

Haasteellisuutta on myös tuonut palveluiden rajallisuus ja kokemus siitä, ettei nuorta oteta kokonaisuutena huomioon. Haastavassa elämäntilanteessa olevalle nuorelle olisi tärkeää tulla kokonaisuutena kohdatuksi, mutta joutuu asioimaan monesta asiasta useassa eri paikassa. Usein ongelmat kasaantuvat niin, että avuntarvetta on useammalla elämän osa-alueella. Kouvolassa on paljon palveluita ja hankkeita, joten aina ei ole selkeää, mihin palveluun asiakas tulisi ohjata, tai mikä taho on päävastuussa asiakkaan asioiden edistämisestä. Kouvolassa toimii Ohjaamo, johon on koottu palveluita koulutuksen, työllistymisen ja hyvinvoinnin teemoihin liittyen. Usein ensimmäisen tapaamisen ja asiakkuuden käynnistämisen voi aloittaa Ohjaamosta, mutta sen jälkeen asiakkuus jatkuu taustaorganisaation normaalien käytäntöjen mukaan ja voi aiheuttaa sen, että nuoren täytyy käydä eri palveluissa useassa eri paikassa.

Yhteistyön tekemistä helpottaa palveluiden omien raamien selkeys ja toimintamallien vakiintuminen, tekijöiden tuttuus, säännöllinen yhteydenpito ja toimijoiden halu tehdä yhteistyötä. Toisaalta yhteistyön tekemistä nuoren asioiden hoitamiseksi hankaloittaa muutokset ja työntekijöiden vaihtuvuus eri palveluissa. Yhtenä haasteena sekä opiskelu- että työelämässä, kuin eri palveluissakin oli, että nuoret eivät sitoutuneet sovittuun toimintaan. Sitoutumattomuus omien asioiden hoitoon herättikin pohdintaa siitä, ovatko elinolot ja toimintakulttuuri muuttuneet yhä enemmän sellaiseksi, että omien asioiden eteen ei haluta nähdä vaivaa?

Nuorilla on myös paljon erilaisia neuropsykiatrisia haasteita. Diagnoosi on voinut olla nuoren tiedossa pitkäänkin, mutta nuori ei ole välttämättä saanut työkaluja tai menetelmiä omien haasteiden kanssa elämiseen. Myös tarjotusta avusta on saatettu kieltäytyä. Paljon on myös diagnosoimattomia nepsy- nuoria, jotka voisivat saada apua oikeanlaisesta hoidosta ja lääkityksestä. Tutkimuksiin pääseminen on yhä koettu hitaaksi ja hankalaksi prosessiksi, ja useat nuoret kokevat, ettei heitä ole tuettu tarpeeksi prosessin aikana tai heidät on jätetty hoitamaan asiaa yksin eteenpäin, jos katkoksia prosessin aikana on tullut esimerkiksi lääkärinajan unohtuessa.

8 Käytännön kokemuksia – tapausesimerkkejä

8.1 Toivottomuudesta toiveikkuuteen

Nuoren äiti oli huolestunut lapsestaan. Hän otti yhteyttä Ohjaamoon, josta tehtiin siirto etsivään nuorisotyöhön. Nuori oli vuosi sitten sairastunut masennukseen, minkä takia hän oli jäänyt pois työelämästä. Mielenterveys- ja päihdepoliklinikan kontakti katkennut kuukausia sitten, kun nuori ei

ollut jaksanut käynneillä käydä. Myös sairausloma oli päättynyt, eikä nuori ollut ilmoittautunut Te-palveluihin työttömäksi työnhakijaksi. Nuoren raha-asiat olivat sekaisin, eikä hän tiennyt, kuinka paljon ulosotossa oli saatavia. Hänen vuokransa oli maksamatta, eikä varaa sen maksamiseen ollut. Nuori laittoi hakemuksen täydentävästä toimeentulosta, jotta saisi vuokrarästin maksettua ja ruoka-apua. Nuori soitti vuokranantajalle ja sopi hänen kanssaan maksusuunnitelmasta.

Nuori oli hakenut ja tullut valituksi korkeakouluun, mutta mieltä, onko hän tällä hetkellä opiskelukuntoinen. Hän soitti mielenterveys- ja päihdepoliklinikan asiakaspalveluun, jotta saisi viritettyä kontaktin uudestaan. Puhelimessa tehtiin hoidon tarpeen arviointi ja nuorelle luvattiin lähettää aikavaraus. Nuori selvitti koulusta, miten hän voisi siirtää opintojen alkua. Nuori kävi lääkärissä hakemassa sairauslomatodistuksen, jonka toimitti koululle. Teimme sairaspäiväraahakemuksen Kelaan. Kela maksoi nuorelle takautuvasti koko vuoden ajalta sairaustukia, jotka olivat jääneet maksamatta. Tuella hän pystyi maksamaan velkansa pois, joten ulosotossa ei ole enää maksettavaa.

Nuoren auto oli hinattu Kouvolan kaupungin varastolle. Nuori sai selvityksen kaupungin insinööriltä, miten asian kassa tulee toimia, jotta hän saisi lunastettua auton itselleen. Nuori ei itselleen autoa välttämättä halua, vaan voisi sen myydä. Tilannetta haittasi, että hän ei ollut vielä saanut autoaan maksettua, eikä näin ollut sen haltija. Nuori soitti velkaneuvontaan, jossa hänelle selvitettiin raha- ja velkatilannetta. Nuorella ei ollut maksukykyä, joten velkaneuvonnan ohjeistus oli päästä maksut ulosottoon. Koska nuorella ei ollut rahaa, varasimme ajan diakonille. Nuori mieltä vuokra-asunnon irtisanomista ja muuttamista kaverin kanssa yhteen. Hän soitti Kelaan kysyäkseen sieltä neuvoa tilanteeseen. Soitto varmensi nuoren aikeita ja muutto kimppaan tapahtui.

Kun nuori saapui luoksemme, oli hän ahdistunut tilanteestaan. Lähdimme selvittämään hänen tilannettaan nuoren tekemän tärkeysjärjestyksen perusteella. Työskennellessämme nuoren taakka väheni ja hän kertoi olleensa tyytyväinen saamaansa apuun.

8.2 Asiat järjestyvät kyllä

Nuori oli muuttanut toiselle paikkakunnalle töiden perässä. Asiat eivät menneet kuitenkaan toivotulla tavalla ja nuori päätyi lopulta kodittomaksi. Hän palasi takaisin Kouvolaan saamatta kuitenkaan paikkakunnalta asuntoa. Asunnottomuus pitkittyi useiksi kuukausiksi. Ongelmat olivat kasaantuneet, mikä vaikutti huomattavasti arjen hallintaan. Asunnottomuuden ja talousvaikeuksien lisäksi nuorella oli haasteita niin päihteiden, kuin mielenterveydenkin kanssa. Asioiden hoitoa vaikeutti mm. se, ettei nuorella ollut rahaa ladata puhelimeensa saldoa, eikä aina ollut tiedossa, missä viettää yönsä, joten tapaamisten sopiminen myös etsivän kanssa oli haastavaa. Nuoren ohjaaminen ja auttaminen tapahtuivat pitkään pääosin WhatsApp-viestien kautta. Ohjaaminen eri palveluiden piiriin oli kuitenkin osittain turhaa, koska nuoren kirjat olivat toisaalla. Asunnottomana nuoren olisi pitänyt tehdä asunnottomuusselvitys, jota hän ei pystynyt itse tekemään. Koska kirjat olivat vielä toisella paikkakunnalla, hän ei ollut oikeutettu paikallisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Yhteistyö nuoren ja etsivän kanssa saatiin vihdoinkin kunnolla alkamaan ja nuori sai asioita hoidettua etsivän avustuksella. Tapaamisten aikana saatiin asioita hoidettua yhdessä niin Kelan, Digi- ja väestöviraston, kuin poliisinkin kanssa. Kasaantuneita ongelmia pilkottiin yhdessä nuoren kanssa pienemmiksi osiksi ja pohdittiin erilaisia polkuja ja vaihtoehtoja kohti tulevaisuutta. Työ jatkuu vielä ja nuori pyrkii kääntämään elämänsä suunnan. Toivottavasti hänen ympärilleen saadaan luotua riittävä tukiverkko ja autettua häntä kohti itsenäistä elämää. Vaikka konkreettisesti etsivän apu ei ollut suurta, niin nuori koki, että etsivä ei jättänyt häntä yksin ja kääntänyt selkäänsä, vaikka hän olikin tehnyt elämänsä aikana huonoja valintoja.